

Akademien för utbildning och ekonomi

Trygghet i förskoleklass
- hur pedagoger skapar en trygg grupp i början av
höstterminen

Gabriella Jonsson Zulfiansyah och Maria Wiström
Oktober 2010

Examensarbete, 15 högskolepoäng
Didaktik

Läroprogrammet
Handledare: Annie Hammarberg
Examinator: Elisabeth Björklund

Jonsson Zulfiansyah, Gabriella & Wiström, Maria (2010): *Trygghet i förskoleklass – hur pedagoger skapar en trygg grupp i början av höstterminen*. Examensarbete i didaktik. Lärarutbildningen. Akademien för utbildning och ekonomi. Högskolan i Gävle.

Sammanfattning

Syftet med denna studie var att undersöka hur verksamma pedagoger i två olika förskoleklasser arbetar med trygghet i början av höstterminen. Trygghet är något som är viktigt för varje enskild individ, det är ett välförankrat begrepp som ofta förekommer i skolverksamheten. Eftersom trygghet är en viktig del för människan vill vi med denna studie synliggöra hur pedagoger skapar trygghet för barnen i verksamheten.

I litteraturgenomgången lyfts centrala begrepp som behandlar trygghet och förskoleklass. Under metoddelen redogörs för vilka metoder vi valt att använda, deltagare, genomförande och etiska aspekter. Vi använde oss av intervjuer och observationer för att få svar på studiens frågeställningar.

Resultatet visade att pedagogerna som arbetar i förskoleklasserna har olika uppfattningar om hur lång tid det tar att skapa en trygg grupp. De två förskoleklassernas pedagoger använde sig överlag av liknande tillvägagångssätt. Pedagogerna använde sig av namn, samling, lek och sång i arbetet för att skapa trygghet i gruppen. Utifrån observationerna drog vi slutsatsen att pedagogerna arbetar mer med trygghet än de själva lyfter i intervjuerna. Avslutningsvis ges förslag på vidare forskning.

Nyckelord: förskoleklass, grupp, namnlekar, pedagog, samling, trygghet.

Innehållsförteckning

Inledning	5
Syfte	7
Frågeställningar	7
Litteraturgenomgång.....	8
Trygghet	8
Trygghet utifrån läroplanen.....	9
Grupp.....	9
Förskoleklass och sexåringen	10
Pedagogen	11
Lek.....	11
Samling.....	12
Metod	15
Metodval.....	15
Intervjuer	16
Observationer	16
Deltagare	17
Genomförande	18
Etik	18
Resultat	20
En vanlig dag i början av höstterminen på Stenen	20
En vanlig dag i början av höstterminen på Eken.....	21
Analys av en vanlig dag på Stenen och Eken.....	21
Trygghet utifrån intervjuerna	22
Pedagogernas arbete med trygghet.....	22
Det lilla arbetslaget och läroplanen	23
Från två veckor till ett helt läsår.....	24
Individens trygghet i gruppen	24
Trygghet utifrån observationerna	25
Samling.....	25

Namnlekar och lekar	26
Se varje individ.....	27
”Vi” – vår grupp.....	28
Analys och diskussion	29
Analys och diskussion utifrån vårt resultat	29
Att skapa en trygg grupp	29
Individen i gruppen	31
Samling.....	32
Struktur, regler och tydlighet	32
Läroplanen.....	33
Föräldrakontakt	34
Metoddiskussion.....	34
Slutsats.....	35
Vidare forskning.....	36
Referenser	37

Bilaga 1

Bilaga 2

Inledning

Att som barn ha en djup och stabil relation till en vuxen är ett av de främsta behoven (Wikare, 2000). En vuxen som barnen möter ofta är pedagog, det är därför viktigt att som pedagog bygga upp en tillitsfull relation till barnet (Löwenborg & Gíslason, 2006). Vi anser att det i början av höstterminen är viktigt att skapa en trygg miljö i förskoleklassen. Det vi menar med trygg miljö i skolverksamheten är en plats där barnen känner att de blir bekräftade, har möjlighet till goda relationer och samspel med andra barn, samt en bemötande och närvarande pedagog. Det är viktigt att övergången mellan förskolan och skolan inger trygghet, Wikare (2000) skriver

de kommer från förskolan där de känt sig trygga, stora och starka till skolan där de plötsligt är minst av alla barnen. Det gör att de känner sig bortkomna och rädda.

(Wikare, 2000, s.268)

Trygghet är något som pedagogerna är skyldiga att jobba med, då det står i Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo 94, Skolverket, 2006) att varje individ ska lära sig att ta hänsyn till andra, visa respekt i samspel med sin omgivning samt få känna sig trygg i skolans miljö. Wahlström (2003) refererar till Maslows behovstrappa där trygghet är det andra trappsteget (av fem) efter de mänskliga naturbehoven som till exempel mat och värme. Det är ett essentiellt steg mot självförverkligande, vilket innebär att alla individer känner att de får vara den de är.

Med förskoleklass avses den fria skolformen året innan barnet blir skolpliktigt (Wikare, 2000; Skolverket, 2006). Det flesta sexåringarna är inskrivna i förskoleklass. Sedan 1998 är kommunerna skyldiga att erbjuda förskoleklass från och med hösten barnet fyller sex år (Skollagen, 2010). De arbetslag som arbetar i förskoleklassen består oftast av förskollärare, grundskollärare och fritidspedagog. Det är förskolläraren som planerar hur verksamheten utformas (Wikare, 2000).

Avsikten med vår studie är att få en djupare insikt i hur pedagogerna arbetar med att skapa trygghet för barnen i förskoleklassen. Vi vill undersöka hur pedagoger från två olika förskoleklasser väljer att arbeta med gruppens trygghet. Det undersökningsområde vi ville fokusera på var hur övergången mellan förskola och förskoleklass ser ut för barnet. Vi skulle då behövt börja observera barnen på våren då de ännu gick i förskolan. Problemet låg i att vi endast hade början av höstterminen till vårt förfogande. Vi valde därför att skriva om hur pedagoger arbetar för att få barnen att känna sig trygga i början av förskoleklass.

Vi har genom arbetets gång konstaterat att det fattas forskning inom detta område. Ett examensarbete vi funnit som gjorts inom området är "Trygghet – Hur arbetar verkamma lärare med att skapa trygga elever?" (Andersson & Olesen, 2004). Detta arbete undersöker hur pedagoger som arbetar med barn i åldern 6-12 år ser på trygghet och hur de arbetar med

trygghetsbegreppet. Resultatet visar på att de intervjuade pedagogerna till en stor del belyser barnens trivsel och en glädje med att gå till skolan. De tar även upp utifrån intervjuerna att trygghet innebär att vara trygg i sig själv och att pedagogerna kan uppnå detta genom att vara en lyssnande och närvarande pedagog.

Syfte

Syftet med studien är att undersöka hur pedagoger som arbetar i förskoleklass skapar en trygg grupp i början av förskoleklassens hösttermin. Detta för att skapandet av trygga grupper är något pedagoger medvetet behöver arbeta med i den dagliga verksamheten. Vi anser därför att det är viktigt att forska kring detta område, då det i dagsläget gjorts få studier kring trygghet. Vi vill synliggöra vilka metoder pedagogerna använder sig av för att få individen att känna sig trygg i gruppen samt försöka skapa en förståelse kring hur medvetna pedagogerna är om sitt eget arbetssätt.

Frågeställningar

- Hur skapar pedagoger en trygg grupp i början av höstterminen?
- Hur uttrycker pedagoger sitt tillvägagångssätt att skapa en trygg grupp?
- Hur synliggörs det att pedagogerna arbetar med trygghet?

Litteraturgenomgång

I denna del kommer vi att redogöra vad litteraturen beskriver om trygghet och vad läroplanen belyser kring detta. Även begrepp som grupp, förskoleklass, sexåringen, pedagogen samt lek och samling. Då det inte finns mycket forskning kring trygghet i kombination med förskoleklass har vi fått använda oss av litteratur som involverar förskola, förskoleklass samt skolverksamhet.

Trygghet

Wahlström (2003) menar att i Sverige har vi inte kommit lika långt med den inre tryggheten som med den yttre. Den yttre tryggheten som Wahlström talar om är materiella ting som skyddar oss fysiskt, som till exempel cykelhjälm, flytvästar och bilbälten.

Den inre tryggheten upplevs genom att vara helt trygg. Wahlström (2003) menar att vara helt trygg innebär att en individ vågar hävda sin egen åsikt och att inte uppleva andras åsikter som hotfulla. Individen får vara med och bestämma samt att våga uttrycka sina önsknings och behov i en grupp. För att känna inre trygghet är det viktigt att individen vågar vara sig själv både till det yttre och det inre, detta genom att acceptera det som är bra och mindre bra hos sig själv. Wahlström anser även att den inre tryggheten skapas genom att individen vågar pröva nya saker och vågar lyckas.

Självförtroende är något som bidrar till trygghet och ett gott självförtroende kommer ur relationen mellan barnet och den person som barnet känner tillit till (Wahlström, 2003). Guvå (1985) skriver att i den inledande fasen med barngruppen är det viktigt att pedagogen inleder en god relation med varje individ. Löwenborg och Gíslason (2006) beskriver att stora delar av pedagogens trygghetsarbete är instinktivt och svårt att förklara, till exempel blickar, kroppshållning och röstläge gentemot barnen. För att barnet ska våga ta kontakt med andra barn i gruppen krävs en trygg relation till pedagogen (Guvå, 1985). Wahlström (2003) menar att det är viktigt att barnet känner sig värdefullt och har en god självaktning. Vidare menar Wahlström att självförtroende nödvändigtvis inte behöver sammankopplas med att vara duktig. Däremot om självförtroendet växer så har barnet lättare att tillgodogöra sig nya kunskaper som är väsentliga för skolan och livet.

Lillemyr (2006) menar att när barnen börjar förskoleklass finns det många nya saker att förhålla sig till, detta innefattar lokaler, barnen och pedagoger som är nya för barnet. Även regler och material är något nytt som barnen möter. Lillemyr påpekar att det finns en viss spänning hos barnen som ska börja förskoleklass inför vilka krav skolan ställer och de nya kompisarna.

Det är av största vikt att barnen lämnar den svenska grundskolan med en grundtrygghet. Att barnen känner att de är värdefulla som de är och att de duger (Wahlström, 2003). Vidare menar Wahlström att barnen ska få uppleva en trygg miljö i skolan, på fritids och hemmet. Löwenborg och Gíslason (2006) förklarar att en viktig grundpelare för att skapa trygghet är att föräldrar och pedagoger ser och godkänner varandra för att skapa ett ömsesidigt förtroende. Persson (2006) refererar till Gunnerud och Rönnermans forskning om att pedagoger i förskola, skola och fritidshem lägger vikt på de sociala delarna i sitt arbete, att barnen ska få känna sig trygga och utveckla sina sociala förmågor. Lillemyr (2006) beskriver att det är viktigt för barnet att känna grupp tillhörighet redan från första stund. När barnen börjar skolan måste de redan från första dagen få känna att de blir uppskattade, respekterade och att de har kompisar samt en trygghet till verksamheten, det vill säga vad som kommer att hända i skolan.

Trygghet utifrån läroplanen

I Lpo 94 (Skolverket, 2006) står det om begreppet trygghet och hur pedagogerna ska arbeta för att varje individ ska uppleva trygghet. Under rubriken *förståelse och medmänsklighet* betonas det att skolan är en social och kulturell mötesplats. Pedagogerna ska arbeta för att öka medvetenheten kring det gemensamma kulturarvet, då detta bidrar till en trygg identitet. Den trygga identiteten behövs för att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar.

Vidare under rubriken *god miljö för utveckling och lärande* står det om det uppdrag som de som arbetar under Lpo 94 (Skolverket, 2006) har. Eleverna ska utveckla personlig trygghet och självkänsla, vilket skolan har en viktig roll i. Denna trygghet och självkänsla har sin bas i hemmet. Lpo 94 (Skolverket) beskriver att skolan är en mötesplats för många kunskapskällor "skolan skall sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet och viljan och lust att lära" (Skolverket, 2006, s.7).

Under rubriken *Kunskaper* framgår det olika mål skolan ska sträva emot. Lpo 94 (Skolverket, 2005) skriver att ett av dessa mål är att varje elev "känner trygghet och lär sig att ta hänsyn och visa respekt i samspel med andra" (Skolverket, 2006, s.9).

Grupp

En grupp definieras av ett antal människor som kan kommunicera med varandra inbördes. Den får inte vara större än att kommunikationen kan ske ansikte mot ansikte (Svedberg, 2007). Detta måste ske regelbundet eller systematiskt och under en viss tid (Svedberg; Malten, 1992). Maltén förklarar att utifrån dessa kriterier kan inte till exempel personerna i en busskö räknas som en grupp, då deras möte är sporadiskt och slumpmässigt.

Grupptillhörigheten är av största vikt för att tillgodose våra grundläggande behov, intressen och målsättningar (Maltén, 1992). Svedberg (2007) anser att under en livstid tillbringar vi en större del i olika grupper, till exempel familj, nära vänner, arbete och skola. Svedberg menar att varje individ har ett behov av att få vara med, känna trygghet, glädje, förståelse och kärlek i de olika grupper de ingår i.

Guvå (1985) förklarar att för att fungera i kamratliv, skola och arbetsliv behöver barnen positiva grupperfarenheter. Guvå påpekar att under ledning av pedagogen kommer gruppen att gå ifrån en så kallad "jag-grupp" till en "vi-grupp". Barnen går från att tänka på sig själva till att se de andra individerna i gruppen och tar hänsyn till andra. Vidare menar Guvå att en vi-grupp inte är någonting självklart från början utan är någonting som skapas utifrån hur pedagogerna medvetet arbetar med gruppkänslan. Guvå (2006) anser att i början, när en grupp ska skapas, är det viktigt att framhäva att "det här är vi, vår avdelning, våra lokaler, vår personal" (s.80). Det är viktigt att skapa en vi-känsla, att gruppen känner samhörighet, till exempel "vi på Solbergaskolan" (Maltén, 1992, s.22). Målet är att individerna ser fram emot att träffas i gruppen, göra saker tillsammans och ha roligt, det vill säga att individerna uppfattar sig som en grupp.

När barnen känner sig delaktiga i gruppen och pedagogen hjälper dem att bejaka sig själva och varandra, det är då tryggheten och självtilliten växer (Wahlström, 2003). Detta bidrar till att barnet vill vara med och bestämma. Guvå (1985) förklarar också att en bra grupp bidrar till att barnet får möjlighet att bilda en realistisk självuppfattning, det vill säga de får en bild av sina starka och svaga sidor.

Förskoleklass och sexåringen

Förskoleklassen grundades 1998 (Skolverket, 2001), det är inte obligatoriskt för barnet, men kommunen är skyldig att erbjuda en plats i en förskoleklass. I skollagen (Utbildningsdepartementet, 2010) står det att förskoleklassen ska vara avgiftsfri och omfatta minst 525 timmar om året. Ett av syftena med förskoleklass är att förskoleverksamheten, skolbarnomsorgen och grundskolan ska ta större del av varandras arbete för att öka kvaliteten i dessa verksamheter (Skolverket, rapport 201). Persson (2006) hänvisar till att ett syfte var att reformen skulle bidra till nya arbetsformer med fokus på lek, skapande, experimenterande och utforskande och att detta skulle utvecklas genom samarbete mellan de olika skolformerna.

Barnen som går i förskoleklassen är sexåringar och befinner sig i ett speciellt utvecklingsstadium, detta kallas "den första puberteten" (Wikare, 2000). "Den första puberteten" kännetecknas av att barnets armar och ben växer kraftigt, barnen blir klumpiga och deras humör blir ostabilt. Morsing Berglund (1994) menar att i detta utvecklingspsykologiska stadium så har barnet problem att kontrollera sina rörelser. Sexåringen byter kroppsställning ofta, detta är ett behov barnen har för att kunna klara av att

sitta stilla. Wikare (2000) skriver att barnen som befinner sig i detta stadium behöver få göra sig av med sin energi genom att hoppa, klättra, springa och leka mycket utomhus. Något som karaktäriserar detta stadium är att barnen behöver sträcka på sig konstant (Wikare). Att koncentrera sig på en uppgift i taget för sexåringen blir svårt, då det är mycket i omgivningen som intresserar (Morsing Berglund, 1994).

Persson (1995) påpekar att det är viktigt att inte generalisera och säga att alla sexåringar genomgår detta stadiet, då forskning som gjorts inom socioemotionell utveckling är baserad på åldersstadier. Persson menar vidare att fokus ska ligga på att se den enskilda individen. Wikare (2000) förklarar att denna utveckling visar sig olika från till individ till individ. På vissa barn märks förändringen tydligt, medan på andra är det inte så märkbart.

Pedagogen

Pedagogik innebär mötet mellan barnets inre utveckling och den yttre verkligheten. Pedagogens uppgift handlar om att utmana och problematisera de tankar som dyker upp hos barnet (Persson, 1995). Normell (2002) anser att en god relation mellan pedagogen och barnet hjälper barnet att växa och utvecklas. Det är viktigt att pedagogen vägleder barnet i hur man samspelar med andra, hur barnet får sina behov tillgodosedda utan att överträda andras gränser och hur kompromissande går till. Löwenborg och Gíslason (2006) menar att pedagogen ska vara en förebild och ledare för barngruppen. Pedagogen måste få kunna reflektera och anpassa sin ledarstil utifrån barngruppens mognadsnivå. Persson (1995) anser att en av de pedagogiska uppgifterna är att skapa utmanande och aktiverande aktiviteter i verksamheten. Normell (2002) menar att pedagogerna har goda ambitioner som inte alltid kan fullföljas på grund av till exempel bristande resurser eller för snabba förändringstakter.

Normell (2002) anser att pedagogen inte längre är den person som ska förmedla all kunskap till barnen. Pedagogen är istället den som ska vägleda barnen till kunskapen, hjälpa dem att komma över hinder för att uppnå lärande. Pedagogen måste dock ha idéer och målsättningar om vilka kunskaper som behövs för att barnen ska kunna ta ansvar och glädja sig senare i livet.

Lek

Det finns olika teorier kring barns lek och hur det påverkar barns utveckling (Persson, 1995). Persson menar att även om det finns många olika teorier om lek så tyder allt på att leken är viktig för barnets fortsatta utveckling. Lillemyr (2006) skriver att för barn i fem- till sjuårsåldern är leken någonting nödvändigt för att barnen ska kunna uttrycka sig. Genom leken utvecklar barnen en självständighet och en förmåga att ta ansvar. I leken har barnen

möjlighet att tillsammans med andra spela ut sina känslor, där får de chansen att uppleva andras situationer och genom detta utvecklas barnens empatiska förmåga. Lillemyr beskriver några karaktäristiska drag för barnens lek.

- Lek är en typisk aktivitet bland barn.
- Lek är något lustbetonat för barn, bereder nöje och ger glädje för deltagaren.
- Lek är en frivillig aktivitet som barn själva väljer att delta i.
- För barn är lek ”som om”, den befinner sig utanför den verkliga världen.
- Lek innebär att det skapas en viss ordning (till exempel ett system med regler).
- Lek är lokaliserad till en viss plats och en viss tid.
- Lek rymmer spänning.
- Lek är ett uttryck för en inre drift.
- Lek är en förberedelse för vuxenlivet.

(Lillemyr, 2006, s.46-47)

Persson (1995) menar att en av de utmaningar pedagogerna har är att i samspel med barnet stimulera barnets tankevärld. Detta sker genom att pedagogen synliggör det omedvetna lärandet i leken så att lärandet blir medvetet. Johansson och Pramling Samuelsson (2006) konstaterar att utifrån leken så tycks ofta ett lärande ske.

Utöver den fria leken finns det regelstyrd lek där pedagogen ingår (Wehner Godée, 1993). En typ av gruppstärkande lekar som förekommer är namnlekar. Det är viktigt att lära känna varje individ i gruppen när en ny grupp skapas. I början har barnen inte hunnit upptäcka varandras egenskaper, då är det endast namnet som skiljer dem åt. Den första uppgiften för pedagogen blir därför att barnen ska lära sig varandras namn. Wehner Godée menar att i början kan barnen vara lite spända och ha svårt att komma ihåg alla namn. Med hjälp av leken kan pedagogen enkelt och snabbt få barnen att lära sig namnen. Det är bra om pedagogen upprepar namnlekarna och ökar svårighetsgraden då detta leder till att barnen lättare kommer ihåg varandra. ”Det kan kännas skönt att få uppmärksamheten från andra just när ens eget namn nämns” (Wehner Godée, 1993, s.76).

Samling

Den pedagogiska samlingen är vanligt förekommande i Sverige och används ofta i förskolan. Rubenstein Reich (1996) påpekar ändå att samlingen är något som förekommer i alla skolformer, inte enbart förskolan. Rubenstein Reich förklarar att förekommandet av samlingar i skolan kan bero på att sexåringarna nu tillhör skolan, när sexårsverksamheten flyttades till skolan tog de med sig samlingstraditionen till skolverksamheten. Vilket har bidragit till att det finns mer utrymme för samling i skolan idag.

Med samling avses när en grupp barn och vuxna i förskolan sitter samlade, ofta i en cirkel, och har gemensamma aktiviteter under ledning av en eller flera vuxna. Den är ett regelbundet återkommande moment i förskoleverksamheten och hålles på en bestämd plats och på en bestämd tid.

(Rubenstein Reich, 1996, s.8)

Oftast är samlingen utformad så att alla sitter i en form av en cirkel. Det bidrar till att alla deltagare i samlingen sitter lika nära varandra och ser alla. Samlingen är delvis till för att stärka känslan av att vara tillsammans i gruppen (Rubenstein Reich, 1996). Längden på samlingen kan vara varierande, allt från tio minuter till trettio minuter och kan äga rum under olika tidpunkter på dagen. Morgonsamlingar är mest vanligt förekommande.

Genom samlingen så förbereder sig barnet för skolvärlden. Samlingen är det som är mest likt skolans lektioner, eftersom barnet måste anpassa sig till resten av gruppen (Rubenstein Reich, 1996). Barnen lär sig att lyssna på varandra, turtagning, synas som en individ i gruppen, ta emot information och instruktioner.

Rubenstein Reich (1996) skriver om återkommande moment i samlingen, dessa är upprop, sång, ramsor, lek, rörelse och samtal. Ett betydande återkommande inslag i samlingen är uppropet. Uppropet sker oftast i början av samlingen då pedagogen uppmärksammar vilka barn som är närvarande och vilka som är frånvarande. I uppropet uppmärksammas varje enskild individ på ett positivt sätt, vilket bekräftar barnet och stärker jag-känslan.

Ett annat vanligt förekommande moment är sång och ramsor, med hjälp av sånger upplever barnen en gemenskap. De tränar även begrepp och språkmedvetenhet genom till exempel *Huvud, axlar, knä och tå* där barnen lär sig kroppsdelar.

Rubenstein Reich (1996) beskriver att lek och rörelse är ett inslag pedagogerna använder sig av när barnens koncentration börjar avta. Morsing Berglund (1994) påpekar att sexåringen har svårt att sitta stilla och har ett behov av att ändra kroppsställning ofta. Genom att pedagogerna använder sig av lek och rörelse får barnen aktivera sig och har sedan lättare att koncentrera sig (Rubenstein Reich, 1996). Många av lekarna som förekommer på samlingen är uppbyggda för att uppmärksamma barnet individuellt och bekräfta barnet, till exempel lekar som uppmärksammar barnet genom dess namn.

I samling med barn kan samtal definieras som ”en verbal interaktion som omfattar minst en vuxen och flera barn och som handlar om något speciellt ämne” (Rubenstein Reich, 1996, s.18). Ämnen som uppkommer under samtalen rör ofta årstider, högtider, djur och natur. Vad barnen har gjort tidigare, vad resten av dagen ska handla om, regler och riktlinjer och allmänna begrepp som till exempel klockan är även vanligt förekommande samtalsämnen.

Simeonsdotter Svensson (2009) ställer sig frågan om samlingen verkligen är ett pedagogiskt verktyg som den är tänkt att utformas som. Simeonsdotter Svensson menar att ordning, makt

och regler kanske utgör samlingen. Tyngdpunkten ligger på hur barnen ska bete sig och uppträda i samlingen, hur barnen svarar och vad som är rätt svar. Pedagogerna är de som styr samlingen genom att de organiserar och genomför samlingstillfällena utifrån pedagogernas synsätt och vad de anser är bra för barnen, men detta bidrar till att barnen inte har möjlighet att påverka samlingens innehåll.

Metod

I denna del kommer vi redogöra för vilken metod vi valt att använda oss av och varför. Vi kommer beskriva vilka deltagare som ingår i studien, hur genomförandet av studien har gått till, de etiska ståndpunkterna vi utgått ifrån samt studiens tillförlitlighet.

Metodval

Kvalitativa studier är vanligt förekommande inom samhällsvetenskapliga studier där syftet är att ta reda på den sociala "verkligheten" (Bryman, 2002). Eftersom vi vill undersöka hur pedagoger skapar trygghet i barngruppen så bedömde vi att en kvalitativ metod var det bästa tillvägagångssättet. Stukát (2005) menar att det resultat som fås ut av kvalitativ forskning främst är till för att tolkas och förstås, inte för att generalisera och förutsäga.

Stukát (2005) talar om begreppet metodtriangulering vilket innebär att olika undersökningsmetoder kombineras, detta för att belysa och synliggöra området mer grundläggande. För att ta reda på hur pedagogerna arbetar med trygghet valde vi intervjuer, som komplement valde vi observationer. Trygghet är något som pedagogerna skapar i gruppen, därför ansåg vi att vi behövde observera det arbetssätt pedagogerna arbetar med. Stukát skriver att det är lämpligast att använda sig av någon form av observationsteknik när det forskaren vill ta reda på är människors beteenden.

I en intervju är det mer vanligt förekommande med öppna frågor än i en enkät (Stukát, 2005). Det finns många olika slags intervjuer, beroende på vilket utrymme respondenten får att svara på frågorna. Ju mer utrymme respondenten får, desto större är chansen att nytt och varierande material framkommer. Frågorna var utformade så att vi kan koppla respondentens svar till det vi ser i observationerna (bilaga 1). Formuleringarna på frågorna är långa och specifika för ämnet. Bryman (2002) hävdar att när det gäller frågor kring beteende så är långa frågor positiva. En fråga vi utformade var "hur märker du att varje enskild individ ger respons på att hon/han känner sig trygg i gruppen?" istället för att exempelvis fråga "hur märker du att barnen känner sig trygga?" då blir frågan inte så specifik. Genom denna utformning av frågorna tillsammans med observationerna kan vi få svar på våra frågeställningar.

Namnen som används i studien är fingerade. Vi har valt att kalla förskoleklasserna för Stenen och Eken. I vår studie har vi valt att benämna alla med begreppet pedagog, oavsett befattning. De fem intervjuade pedagogerna har vi namngett A till E, detta för att vi inte anser att pedagogernas kön är relevant för studien.

Intervjuer

De som intervjuades var pedagoger som arbetar i förskoleklasserna där studien genomfördes. Respondenterna fick inte ta del av frågorna innan intervjuerna skedde, för vi ville att deras svar skulle vara spontana och att de inte skulle haft möjlighet att läsa på kring ämnet. Vi ställde inga följdfrågor eftersom materialet vi i sådant fall skulle fått hade varit för brett att bearbeta i förhållande till studiens tidsram. I intervjuerna med pedagogerna har vi använt oss av öppna frågor. Bryman (2002) skriver att fördelen med öppna frågor kan vara att respondenterna ges möjlighet att svara fritt med egna ord. Genom att använda sig av öppna frågor kan det skapas utrymme för oförberedda svar eller reaktioner som forskaren inte haft i åtanke när denne arbetade fram intervjufrågorna. Som vi tolkar Bryman passar öppna frågor bra när forskaren inte är insatt i området.

Stukát (2005) menar att uppsökande intervjuer är de vanligaste och att det sker på respondentens hemmaplan, i vårt fall pedagogernas arbetsplats. Miljön där intervjun sker ska vara ostörd och upplevas lugn och trygg. Våra intervjuer skedde i avskilda rum med oss som intervjuade och respondenten. Vi valde att båda delta under alla intervjutillfällen, då Stukát menar att om det är två som intervjuar kan dessa upptäcka mer än en person. Intervjupersonerna kan även ha olika fokus, vi valde att en intervjuade och den andra skrev kompletterande anteckningar.

Nackdelen med öppna frågor kan vara att svaren registreras på olika sätt och att det är svårt att hinna skriva ner det respondenten säger bokstavligen. Lösningen på detta problem är att spela in intervjuerna (Bryman, 2002). Vi valde att spela in intervjuerna med hjälp av en mp3-spelare. Genom att spela in intervjun har vi löst problemet som Bryman poängterar.

Observationer

För att få svar på våra frågeställningar ansåg vi att observation var mest passande. Stukát (2005) menar att med hjälp av observation kan forskaren notera både verbala och icke verbala beteenden i den bestämda miljön. En av de väsentligaste men även en av de svåraste delarna av en observation är att få tillträde till fältet som kan ge svar på frågeställningarna (Bryman, 2002). Eftersom vår studie kräver att vi redan från första dagen ser hur grupprocessen utvecklas valde vi att göra observationerna på våra tidigare praktikplatser. Det vi anser positivt med detta är att vi är vana vid verksamheten, lokalerna och rutinerna. Barngrupperna som observerades var dock nya gruppkonstellationer som vi inte tidigare träffat. De observationstekniker vi använt oss av är löpande protokoll och dagboksanteckningar. Löpande protokoll innebär att observatören kontinuerligt med egna ord skriver ned vad som sker. Med

hjälp av dessa tekniker kan observatören notera vad som händer utan att distrahera processen (Stukát, 2005).

Deltagare

Studien genomfördes i två förskoleklasser på två skolor i en medelstor stad i mellan-Sverige. Barnen som observerades är mellan fem och sex år gamla. Valet av grupper var väl övervägt då vi redan hade god kontakt med pedagogerna som arbetade där.

Eken är en förskoleklass i en skola som är belägen i ett villaområde nära stadskärnan. Skolan består av förskoleklass upp till sjätte klass. Årskullarna från förskoleklass till tredje klass består av två klasser per årskurs, fjärde till sjätte klass består av en. Sammanlagt har skolan 270 elever. I förskoleklass Eken är 23 barn inskrivna, där arbetar en förskollärare och en fritidspedagog. Majoriteten av de inskrivna barnen har svenskt ursprung.

Stenen är en förskoleklass i en skola belägen i ett höghusområde också i närheten av stadskärnan. Skolan består av förskoleklass upp till femte klass, varje årskurs består av en klass. Skolan har även en klass för barn som är nyanlända i Sverige och består av barn i blandade åldrar. I förskoleklass Stenen är 19 barn inskrivna, där arbetar tre förskollärare, varav en är resurs. Majoriteten av de inskrivna barnen har utländskt ursprung.

Tabell 1. Bortfall i förskoleklass Stenen och Eken under vecka 33 och 34. Strecken i tabellen visar på att observationer inte gjordes denna dag.

Dagar	Stenen		Eken	
	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar
Totalt	8	11	9	14
Tisdag	0	4	-	-
Onsdag	1	4	0	1
Torsdag	1	3	0	1
Fredag	2	3	2	3
Måndag	2	3	-	-
Tisdag	-	-	1	2
Onsdag	2	4	-	-
Torsdag	-	-	0	4

Intervjuerna utfördes med fem pedagoger. Tre från Stenen och två från Eken. Vi valde att intervjua de pedagoger som kontinuerligt arbetar i dessa förskoleklasser.

Genomförande

Vi började med att kontakta skolorna där vi hade avsikt att genomföra studien, detta gjorde vi redan terminen innan examensarbetet skulle skrivas. I början av augusti åkte vi till skolorna och lämnade ut informationsbrev (bilaga 2). Det var av största vikt att undersöka grupprocessen redan vid höstterminens början. På Eken hade pedagogerna börjat inskolning med barnen tre dagar veckan innan förskoleklassens start.

Observationer gjordes på Stenen sex dagar och på Eken fem dagar under veckorna 33 och 34. Vi observerade individuellt den första veckan, 4 dagar på Stenen och 3 dagar på Eken. Den andra veckan skedde observationerna gemensamt, måndag och onsdag på Stenen och tisdag och torsdag på Eken. Vi observerade mellan 8.00–11.00 på Stenen och på Eken mellan 8.20–11.10. Undantaget var vecka 33 på tisdagen då observationerna skedde mellan 9.00–9.40, detta för att det endast var upprop denna dag.

Planen var att intervjuerna skulle genomföras innan observationerna, eftersom vi då skulle haft möjlighet att fokusera på det pedagogerna lade fokus på i intervjuerna. Detta var inte genomförbart på grund av pedagogernas tidsbrist. Intervjuerna skedde därför vecka 35, måndag till onsdag. Vi planerade in ett intervjutillfälle med varje pedagog under vecka 35. Vi beräknade att varje intervjutillfälle skulle ta mellan 15-30 minuter. Innan varje intervjutillfälle försäkrade vi oss om att hela intervjun fick spelas in. Vi förklarade intervjuens syfte och hur den skulle gå till, att vi hade åtta frågor, inga följdfrågor och att de fick ta den tid som behövdes för att besvara dessa. Frågorna som vi sammanställt ställdes i en bestämd ordning för att alla intervjuer skulle vara så lika som möjligt.

Etik

Under arbetets gång har vi följt de olika etiska ståndpunkter som Vetenskapsrådet (2010) har framställt. Vi använder oss av ett universalistiskt ställningstagande som innebär att man inte får bryta mot en etisk regel (Bryman, 2002). Några av dessa etiska principer är enligt Bryman (2002) och Stukát (2005):

Informationskrav - de som deltar i studien ska informeras om att deras deltagande är frivilligt, att de kan avbryta när som helst och att de är medvetna om studiens syfte (Stukát, 2005). Vi har följt detta då de pedagoger som deltagit i undersökningen har blivit informerade om studiens syfte. I förhandsinformationen som gick ut till föräldrarna fick de reda på syftet med studien och vilka vi som utför studien är (bilaga 2).

Samtyckeskrav - deltagarna själva har rätt att bestämma om sin medverkan i studien. Då undersökningen inte är av privat eller av etiskt känslig karaktär kan samtycke ges av exempelvis skolledare eller lärare (Stukát, 2005). Vi fick godkännande av skolorna där

studien skulle äga rum att observera med papper och penna. Vi skickade ut ett brev där föräldrar/vårdnadshavare fick skriva under om deras barn hade tillåtelse att delta i studien (bilaga 2).

Konfidentialitetskrav - Uppgifterna är konfidentiella för oberoende parter. Uppgifterna ska förvaras otillgängligt för allmänheten, endast tillgängligt för berörda parter (Bryman, 2002). Inget barn eller pedagog nämns vid sitt riktiga namn i studien, dock använder vi oss av fingerade namn.

Nyttjandekrav – det material insamlat under studiens gång om enskilda individer får endast brukas för forskningsändamålet (Bryman, 2002). Detta material får inte användas till andra områden, till exempel kommersiellt bruk (Stukát, 2005). All rådata, det vill säga våra anteckningar utifrån observationerna och intervjuerna kommer att arkiveras på Högskolan i Gävle under ett år och sedan förstöras. Under studiens gång så har våra anteckningar endast setts av oss två.

Resultat

I resultatet kommer vi först att presentera hur en vanlig dag kan se ut på förskoleklasserna Stenen och Eken. Efter detta lyfter vi hur pedagogerna ser på trygghet utifrån intervjuerna. I slutet av resultatet kommer vi att redogöra för vad vi har observerat med fokus på trygghet.

En vanlig dag i början av höstterminen på Stenen

Dagen började klockan 8.00 genom att en pedagog plingade på en triangel på morgonen när det var dags för samling. Barnen ställde upp sig på led vid dörröppningen intill rummet där de hade samling. De bildade ledet efter barnens namn, i bokstavsordning. Barnen gick in och satte sig i ring på bestämda platser på en stor rund matta, även pedagogerna hade bestämda platser i ringen. En pedagog började varje samling med ett upprop, Pedagogen sa ”god morgon (barnets namn)”, barnet svarade ”god morgon (pedagogens namn)” detta upprepades till varje enskild individ som deltog i samlingen, även pedagoger. Sedan avslutade pedagogen uppropet med ”god morgon alla barn” och barnen svarade ”god morgon (pedagogens namn)” i kör.

På morgonsamlingen räknade de hur många barn som var där och vilka som var borta. En pedagog gick igenom hur dagen skulle se ut med hjälp av bilder. Bilderna beskrev varje aktivitet, till exempel en bild på en hink och spade för när barnen skulle ha fri lek ute. Ett vanligt förekommande moment på Stenen var att de brukade sjunga tillsammans under samlingarna.

Under de dagar vi observerade hade barnen fria aktiviteter i förskoleklassens lokaler. Barnen bland annat ritade, lekte i en uppbyggd kuddkoja, i dockvrån och spelade hockeyspel. Efter var det fruktsamling i samma rum som morgonsamlingen. Efter frukten gick barnen ut och lekte fritt på skolgården. Därefter avslutades förskoleklassen med en kort samling, där sa de hej då till de barn som inte gick på fritids. ”Hej då, barnets namn.” sedan fick barnet gå hem. Efteråt berättade en pedagog hur resten av dagen på fritids skulle se ut. Förskoleklassens dag slutade klockan 11.00.

En vanlig dag i början av höstterminen på Eken

På morgonen mellan ungefär klockan 8.00–8.20 befann sig en pedagog i hallen intill förskoleklassens lokaler. Pedagogen välkomnade barnen med sina föräldrar och samtalade en liten stund. Klockan 8.20 började förskoleklassen med en samling. Strax innan samlingen hämtade varje barn sin stol med sin egengjorda namnskylt på. Stolarna placerades på förutbestämda platser i en halvcirkel, pedagogen stod i öppningen av halvcirkeln. Pedagog E sa ”god morgon” till barnen, barnen svarade ”god morgon” samtidigt. Efter det tog pedagogerna upp närvaro och frånvaro.

De räknade tillsammans hur många som var närvarande, hur många som var borta och vilka dessa barn var. Därefter gick pedagogen igenom hur dagen skulle se ut med hjälp av ett bildschema där bilderna föreställde olika aktiviteter. Pedagogerna arbetade med barnens namn på samlingarna på olika sätt. De lekte olika grupplekar under morgonsamlingen. När samlingen var slut skulle barnen bära tillbaka stolarna.

Den första veckan som vi observerade gick de iväg på utflykt efter morgonsamlingen. På utflykterna lekte de olika lekar. På utflykterna hade de även med sig frukt, sedan fick barnen leka fritt en liten stund i en närliggande lekpark.

Den andra veckan under våra observationer efter morgonsamlingen hade de lite olika aktiviteter. Detta kunde vara till exempel en arbetsstund, där de arbetade med ”boken om mig”, fri lek inne eller ute samt sagoläsning med frukt.

Efter någon av aktiviteterna återsamlades de i en kort samling där barnen satt på golvet. Pedagogerna berättade vad det blev för mat för dagen och att det var fritids när de kom tillbaka från lunchen. Förskoleklassens dag slutade 11.20.

Analys av en vanlig dag på Stenen och Eken

Det som syns i resultatet är att många moment återkommer både på Stenen och Eken. Båda förskoleklasserna börjar dagen med en morgonsamling där pedagogerna registrerar närvaro och frånvaro. Under samlingarna arbetar alla pedagoger med namn, genom att benämna barnens namn ofta. En annan likhet var att både Stenen och Eken hade flera samlingar under dagen, så som fruktsamling och återsamling strax innan lunch. Båda förskoleklasserna hade fri lek under dagen, men Stenens fria lek pågick i längre perioder än på Eken.

Det som skiljer Stenen och Eken åt är att på samlingarna använde sig pedagogerna på Stenen av sång medan på Eken använde sig pedagogerna av grupplekar. Eken hade utflykter och strukturerade arbetsstunder vilket inte förkom på Stenen. Några av Stenens barn gick hem innan lunch och var inte med på fritids, till skillnad från på Eken där alla barn äter lunch.

Trygghet utifrån intervjuerna

I den här delen kommer vi presentera det bearbetade intervjumaterialet. Vi har valt att dela upp svaren i fyra delar. Dessa är *pedagogernas arbete med trygghet, det lilla arbetslaget och läroplanen, från två veckor till ett helt läsår* samt *individens trygghet i gruppen*. De pedagoger vi intervjuat har arbetat i förskoleklass allt ifrån 1 till 17 år. Pedagogerna A, B och C arbetar på Stenen medan D och E arbetar på Eken.

Pedagogernas arbete med trygghet

Det som alla pedagoger anser vara en nyckel för att skapa trygghet är gruppstärkande övningar och lekar. Pedagogerna anser även att bekräftande och upprepningar av barnets namn visar på att de ser varje individ och att alla får plats. Några av pedagogerna från både Stenen och Eken talade om ”vi” och vår grupp. *”Vi är tillsammans nu, vi är gruppen”*.

Dock ser pedagogerna på trygghet ur lite olika perspektiv och hur man skapar denna trygghet. Pedagog A påpekar att det är viktigt att vara tydlig och konsekvent, att det finns rutiner och ett dagsprogram där barnen känner igen sig, där pedagogen styr en stor del av dagen. A menar att det är betydelsefullt att barnen upptäcker varandra och får synas. A anser att skapandet av trygghet i gruppen är en lång process *”parallellt med individen”*. A fokuserar mycket på individen i gruppen.

Var och en, att varje individ syns, blir sedd, kanske man ska säga av mig eller av oss då, det är jätteviktigt. För om inte varje individ känner sig hyfsat trygg då kommer det inte bli någon bra grupp heller.

(Pedagog A)

Pedagog A menar att det finns utåtagerande barn, dessa kanske får ta lite större plats i början av terminen, för att de ska hitta sin trygga plats i gruppen. A tillägger att det är viktigt att visa barnen att pedagogerna ser barnens föräldrar, att kommunicera med dem, att de ler emot föräldrarna. Det är en överbrygning av trygghet som sker redan där.

Pedagog B anser att det är viktigt att de vuxna finns till hands och är nära hela tiden. B berättar att de använder sig av många samlingstillfällen, där barnen får träffas i hela gruppen. Detta är något som genomsyrar hela veckan, till exempel under idrottstillfällen och skogsutflykter.

Pedagog C beskriver också samlingstillfällena, att de har många men korta samlingar. De är ofta i stor grupp, de delar inte upp sig så mycket i mindre grupper. C menar att det är viktigt att vara tydlig och inte tveksam. Även om C tycker att det kan låta lite barskt ibland så tjänar man på det i längden. *”Man ska komma ihåg att det är så nytt att komma till en skola också”*.

Pedagog D berättar om att de har knäppt kort på varje enskilt barn, som de sätter upp med bild och namn på väggen, så att alla i gruppen kan känna igen varandra. Detta då barnen kommer från olika förskolor och dagmammor. D beskriver att de går ut på utflykter några gånger i början för att barnet ska kunna känna att det här är deras grupp.

Pedagog E bekräftar det D berättar om hur de gick iväg i början av terminen, för att få ihop gruppen. E förklarar att vid samlingen och i matsalen har barnen bestämda platser, tanken bakom det är att barnen ska sitta bredvid någon ny kompis, så att de inte sitter bredvid någon de har gått i samma förskola med. E förtydligar att i den här gruppen är det många barn som inte känner någon sen tidigare från förskolan. Det är då viktigt att få in dessa barn i befintliga grupper. E påpekar att namnen är jätteviktiga *”vi håller fortfarande på med namnena, vi tänker inte ge oss förrän alla kan dem”*.

Det lilla arbetslaget och läroplanen

Både pedagogerna på Stenen och på Eken anser att de arbetar lika i arbetslaget för att uppnå trygghet. Arbetslaget på Stenen anser att de tänker lika i grova drag och att de kompletterar varandra bra. Detta för att de har diskuterat mycket om vad de vill och hur de vill arbeta, de lyfter att de i sitt arbete arbetar med att vara nära barnen. De beskriver att pedagogerna ger positiv uppmärksamhet för positiva saker vilket i sin tur skapar en positiv stämning. *”Inför barngruppen är vi nog ganska eniga”*.

Arbetslaget på Eken anser att de arbetar väldigt lika. Detta för att de har kommit överens innan om hur förskoleklassverksamheten ska utformas. D förklarar att hon överlämnar det största ansvaret till pedagog E då D inte har arbetat i förskoleklass så länge.

När det gällde frågeställningen kring hur medveten pedagogen är om trygghet utifrån läroplanen var resultatet att ingen av pedagogerna är speciellt medveten om vad läroplanen säger om trygghet. Vilket följande citat visar på.

Pedagog A *”Jag hoppas och tror när jag läser det att jag jobbar mycket emot det som står”*.

Pedagog B *”Jättemycket skulle jag självklart vilja säga. Jag vet vart det står och var jag ska läsa på om jag behöver, jag har ett hum om vad det står”*.

Pedagog C *”Det står säkert nåt jättebra om det, men nä jag kan inte säga att jag kan läroplanen nä, tyvärr. Jag vet inte ens vart jag har min läroplan.”*

Pedagog D *”Jag är inte så fullt medveten om läroplanen, nej, ska jag erkänna”*.

Pedagog E *”Kan inte rabbla bara så där rätt upp och ner inte. Utan bara i stora drag, fast jag har jobbat så länge”*.

Två av pedagogerna anser att de ändå har läroplanen i åtanke och arbetar efter dess grundpelare. Pedagogerna påpekar att även om de inte vet ordagrant vad som står skrivet, finns det ingen rädsla att de skulle arbeta tvärtemot vad läroplanen framhäver.

Från två veckor till ett helt läsår

Pedagogerna på Stenen menar att bli en grupp kan ta från tre månader till ett helt läsår. Pedagog B anser att hur lång tid det tar att bygga upp tryggheten i en grupp kan bero på gruppens storlek. B förklarar att en grupp på trettio barn tar längre tid att arbeta ihop än en grupp på femton. Det är fler barn som ska slåss om pedagogernas uppmärksamhet och en plats i gruppen. B påpekar också att det är olika från barn till barn. En del är trygga efter en vecka, medan det kan ta ett antal månader för andra. Pedagog C anser att de arbetar minst en månad ganska intensivt med gruppsamhörigheten. Sedan kan man börja släppa på det, men det tar nästan en hel termin för att få ihop en bra grupp. Pedagog A bedömer att det kan ta upp till ett helt läsår, detta för att det blir mycket arbete med individen och resurserna räcker inte alltid till.

Pedagogerna på Eken menar att skapandet av en trygg grupp tar ungefär två till sex veckor. Pedagog D tycker att det beror på vad det är för grupp och vad det är för barn i denna grupp. D anser att nu efter två veckor efter skolstarten så fungerar den nuvarande barngruppen som helhet bra även om ett fåtal individer behöver mer tid. Pedagog E förstärker det D säger och menar att hur lång tid denna process tar beror helt på individen. E förklarar att efter 5-6 veckor tonas arbetet med gruppen ner. De blir mer inriktade mot verksamheten på skolan och fokuserar mindre på namn- och samarbetslekar.

Individens trygghet i gruppen

Pedagogerna beskriver att barnen ger respons på att de är trygga i form av att barnen öppnar sig, vågar ta för sig. De vågar uttrycka sig i samlingen och ta kontakt med andra barn. Ett tecken är att barnen leker mycket, inte ändrar lek på grund av något annat barn och tycker om att komma till skolan. Pedagogerna förklarar att man kan se det genom att barnen inte behöver de vuxna lika mycket, men även att barnen kommer med förtroenden till de vuxna. Pedagog E menar att det är viktigt med en god föräldrakontakt, där har man en backup. E tycker att som pedagog kan man alltid stämma av med föräldrarna vad barnet säger hemma om hur barnet trivs. Mestadels menar ändå pedagogerna att respons på trygghet är en allmän upplevelse.

Pedagog E ”Ja, liksom det syns på kroppshållningen”.

Pedagog C ”Man märker ju ändå liksom att de har det där leendet”.

Trygghet utifrån observationerna

Under denna rubrik väljer vi att lyfta fram fyra huvuddelar utifrån pedagogernas svar i intervjuerna och centrala delar i våra observationer. De fyra huvuddelarna är samling, namnlekar och lekar, se varje individ och ”vi” - vår grupp.

Samling

På Stenen har barngruppen samling tre gånger per dag, en morgonsamling, en fruktsamling och en kort återsamling strax innan lunch. Vid varje morgonsamling benämns varje enskilt barns namn i form av en ”god morgon”-rutin. Pedagogerna räknar tillsammans med barnen hur många barn som är närvarande och vilka som är borta. Efter det går pedagogerna igenom dagen med hjälp av ett bildschema, där varje aktivitet beskrivs i form av en bild. Sedan repeterar alla tillsammans vad de ska göra högt bild för bild. Pedagogerna var strategiskt utplacerade i samlingsringen bredvid barn som har behov av en vuxen av olika anledningar.

Ofta under samlingarna samtalar pedagogerna och barnen kring ett ämne som spontant har lyfts. Barnen har möjlighet att fritt räkna upp handen och berätta eller fråga det som faller dem in. Pedagogerna arbetar mycket i början med att få in rutinen med att räkna upp handen för att få ordet. Samlingsregler återkom ofta, hur barnen skulle sitta på rumpan med benen framåt, lyssna på sina kamrater och räkna upp handen. Barnen får tidigt lära sig ”stopptecknet”, vilket innebär att hålla fram handflatan och säga ”stopp, jag vill inte”. Detta är ett tecken som genomsyrar hela skolan, alla vet innebörden av stopptecknet. Detta tecken använder sig eleverna på skolan av om de hamnar i en situation där de inte vill vara med längre, i till exempel en konflikt. En annan regel som förekommer är att barnen inte får lämna samlingen förrän pedagogerna säger ”samlingen är slut” som de kallar de ”magiska orden”.

De sjunger ofta på samlingarna på Stenen. Sånger som bland annat förekom var *Bä bä vita lamm*, *Imse vimse spindel*, *Stopp-sången*, *Världens barn* och *Broder Jakob*. Sången *Broder Jakob* sjöng de på olika språk, som en del av barnen talade, till exempel spanska, somaliska, engelska och arabiska. De gjorde även ramsor som *Cykelnyckel* och *Pelle-plutt*.

Även på Eken har de tre samlingar. En morgonsamling, en frukt- och lässamling och en återsamling innan lunchen. De registrerar barnens närvaro, detta gör de genom en anslagstavla med olika veckodagar på. Alla barnens namn finns på en liten lapp, dessa lappar sätts upp på tavlan varje morgon. Lapparna sätts upp på alternativen närvaro, ledig eller sjuk. Detta kan ske på olika sätt, till exempel så ropar en pedagog upp namnet på ett barn som får komma fram och ta sin lapp och sätta upp den på tavlan. Ett annat sätt är att alla barnens namn ligger på en stol och så får ett barn som pedagogen ropar upp gå fram till stolen och leta reda på sitt namn och sätta upp det på tavlan.

Pedagogerna och barnen räknar de som är närvarande och de som är borta. En pedagog går igenom bildschemat som beskriver hur dagen kommer att se ut. Där halvcirkeln börjar och slutar har pedagogerna medvetet valt att placera två barn som är i behov av närheten till en vuxen. På samlingarna i början av höstterminen går de igenom många olika regler. De gick igenom bland annat vad som gäller i matsalen, kompisregler – hur man är mot en kompis och hur man beter sig på en samling i förskoleklassen på Eken. Den regeln som återkom ofta var att barnen måste lära sig att räkna upp handen innan de talar. Här är två citat från pedagog D under ett samlingstillfälle:

Ni måste lära er att räkna upp handen, vi kan inte ha 18-19 stycken som pratar rätt ut.
Jag lyssnar inte på nån just nu, för ingen räcker upp handen.

(Pedagog D)

Under samlingarna när pedagogerna märker att barnen börjar bli lite rastlösa eller har svårt att sitta stilla så avbryter de med en lek. Lekar som förekom var *Fruktsallad*, *Byta plats*-lekar och *Huvud, axlar knä och tå*.

Namnlekar och lekar

Enda gången under vår observationstid som Stenen hade strukturerade lekar var under idrottstillfället. Då lekte de två kontaktlekar och en namnlek. Dessa var *Björnen sover* och *Sista paret ut* samt att pedagogen lade handen på ett barns huvud och barnen fick ropa ut det barnets namn tillsammans. Pedagogerna använde sig mest av sånger, en sång som de sjöng när vi observerade var *Namnstafett*.

Nu ska vi leka namnstafett
Det är så lätt om man gör rätt
Jag heter (namn)
Vad heter du?

På Eken använde sig pedagogerna mycket av lekar. De gick på utflykter och lekte grupplekar i form av *Kom alla mina små kycklingar* och *Luftballongen*. Den sistnämnda går ut på att alla håller i ett handtag i ett stort specialtiesytt tygstycke. Pedagogen ropar två eller fyra namn som ska springa under tyget och byta plats med varandra. Lekar förekom också under första gymnastikstillfället, *Dansstopp* och en lek de kallade *Stockarna*, som var en typ av trygghetslek. Pedagogerna använde sig även av namnlekar under gymnastikstillfället dessa var *Vampyren* och en namnversion av *Flirtleken*.

Se varje individ

Under fruktstunden på Stenen får barnen ta frukt utifrån en viss ordning. En dag är det utifrån det språk barnen talar språk, alla barn som talar somaliska får ta frukt först, sedan får barnen som talar spanska ta frukt och så vidare. En annan dag var ordningen efter att en pedagog ropade barnens namn efter hur de satt i samlingen. När alla barn förutom fyra hade tagit frukt sa pedagog C dessa barns namn och sedan *”vet ni varför jag inte tagit er? Det är för att ni inte sitter som ni ska”*.

På morgonen när barnen ska gå in till samlingen så står en pedagog utanför dörren och skakar hand med varje barn och säger ”god morgon (namnet)”. Pedagogerna var noga med att barnen skulle möta deras blick annars fick barnen göra om rutinen. En annan morgon när pedagog B har uppropet så sa hon att det kändes tjatigt att säga god morgon igen, så istället sa hon hej och frågade vilken deras favoritmat var.

Varje morgon efter att de räknat alla barn så frågar en pedagog barnen vilka barn som saknas. Barnen fick då räkna upp handen och gissa vilka som var frånvarande.

Det förekom ofta på morgonsamlingarna att ett barn inte ville närvara i samlingsrummet. Pedagog A arbetade mycket för att även detta barn skulle tillhöra gruppen och samlingen. Pedagogerna påpekade att de andra saknade en kompis när detta barn var borta.

Barnens namn syns på många platser i förskoleklassens lokaler, på deras egna hyllor och de har egna lådor med namn på och de har fått måla en egen namnskylt som är uppsatt på väggen.

På Eken har de tagit bilder av varje barn, framkallat och plastat in dem. Dessa kort arbetar de mycket med i början av höstterminen. Alla barnen får varsitt kort på ett annat barn i gruppen. Ett barn i taget får vända på kortet och berätta vilken kompis de har fått. Sedan får barnet gå och sätta upp kortet på väggen och en pedagog sätter en lapp med barnets namn under. De gör även tvärtom en annan dag, då sitter bilderna redan på väggen och så får barnen ett varsitt namn som de ska sätta under rätt bild. Om barnet inte kan hjälper en pedagog till genom att viska i barnets öra så att barnet själv får säga namnet. Dessa kort sitter uppe i samlingsrummet hela dagen.

Barnen har egna stolar med egengjorda namnskyltar på. Dessa stolar använder de sig av under samlingen och arbetsstunder. När de ska gå från samlingen tar barnen med sig sin stol ut till köket. Detta kan ske genom att till exempel en pedagog ropar ett av barnens namn och de får gå iväg med sin stol.

Under deras första arbetsstund ska de arbeta med konceptet jag och min familj. De går genom olika familjeförhållanden. Det är några barn som inte riktigt förstår, så pedagog E förtydligar. De får svara i tur och ordning i ringen, alla får berätta hur deras familjeförhållande ser ut, och

vilka som ingår, till exempel mamma, pappa, bror och dylikt. En dag när barnen hade svårt att sitta stilla och räcka upp handen när de ville säga något så sa D ”*Vet du vad (barnets namn), jag lyssnar inte på dig nu*”. Detta var för att barnet inte hade räckt upp handen utan talade rakt ut under samlingen.

På en samling frågar ett barn varför ett annat barn aldrig svarar på det pedagogen frågar. Pedagog E förklarar att alla inte vill tala så här i början när det är så många nya barn.

”Vi” – vår grupp

Under våra observationer på Stenen noterade vi att pedagogerna ofta talade i vi-form. Första dagen när förskoleklassen började och barnen hade upprop berättade pedagog A att ”*i det här rummet varje dag klockan åtta, då har vi samling*”. Användandet av vi-formen skedde även när de samtalande om samlingsregler och att ”*vi lyssnar på varandra*” i vår klass.

Begreppet kompis användes ofta av pedagogerna när de talade till gruppen. Efter en samarbetslek berömde pedagogerna barnen med ”*bra jobbat, bra kompisar*”. En sång de sjöng ofta som skapar gruppkänsla var *Liten och trött*, där barnen tar varandras händer i slutet av sången. Pedagog E förstärkte detta genom att säga ”*vi är tillsammans*”.

När man är liten och trött behöver man
Nån som stoppar om en och kramas lite grann,
För ibland är man rädd, det känns ensamt och då
Är det skönt att få hålla nån i hand,
Att få hålla nån i hand

Pedagogerna på Eken är måna om att alla ska få vara med och vara en del av gruppen. Under lekarnas gång påpekade pedagogerna ofta att alla barn skulle få vara delaktiga och att man är snäll mot sina vänner.

En morgon är en flicka ledsen när hon ska skiljas från sin mamma. En pojke säger att hon alltid är ledsen när hon kommer på morgonen. Pedagog E förklarar att alla barnen kommer från olika förskolor, vissa kommer med kompisar och några kommer helt ensam. E berättar att flickan som är ledsen kommer helt själv och att hon kommer från en helt annan stad. E påpekar att ni som redan känner varandra kan fråga om hon vill vara med och leka, så inte hon alltid behöver vara den som frågar.

De arbetar även med begreppet kompis. En dag när vi observerade arbetade de med kompisregler. Pedagogerna frågade barnen vad en kompis är och hur man är en bra kompis. De kom överens om vilka regler som gäller på Eken för hur man är mot sin kompis. Pedagogerna förtydligade att dessa regler inte bara gäller Eken utan hela skolan. ”*Alla får vara med och leka*”.

Analys och diskussion

I följande del kommer vi först att diskutera analys och diskussion av arbetets frågeställningar och resultat. Efter analysen och diskussionen diskuterar vi den metod vi valde att arbeta med, positiva och negativa aspekter utav denna.

Analys och diskussion utifrån vårt resultat

Syftet med vår studie var att undersöka hur pedagoger arbetar med trygghet i förskoleklassen. Vi anser att med detta arbete har vi fått en djupare förståelse för hur pedagogerna förhåller sig till trygghet och hur de väljer att arbeta med detta begrepp.

Att skapa en trygg grupp

En central del i vår studie har varit gruppen och hur pedagogerna arbetar med den och trygghet. I våra observationer och intervjuer har vi upptäckt både likheter och skillnader i hur pedagogerna arbetar med att skapa en trygg grupp.

I intervjuerna lyfter pedagogerna från både Stenen och Eken att namnet är en viktig del att arbeta med. Detta leder till att varje barn syns och alla får en plats i gruppen. Wehner Godée (1993) anser att det som skiljer barnen åt innan de upptäcker varandras egenskaper är namnen. I våra observationer såg vi att pedagogerna ofta använde sig av namnet på olika sätt, till exempel vid upprop, namnlekar, namnsånger, god morgon-rutiner och i den dagliga verksamheten när de tilltalar barnen. Vi såg att barnens namn nämndes i både positiva och negativa situationer. Under ett samlingsstillfälle på Eken talade ett barn väldigt mycket utan att räkna upp handen, hon fick då en negativ respons inför hela gruppen när pedagog D sa ”*vet du vad (barnets namn), jag lyssnar inte på dig nu*”. Vi anser att det är bra att arbeta med barnens namn för att skapa en grupp känsla och att samtidigt bekräfta individen. Vi menar ändå att som pedagog måste pedagogen tänka på hur denne använder barnets namn, så att barnet inte endast får negativ bekräftelse kring sitt namn, vilket citatet ovan visar på.

Pedagogerna berättar i intervjuerna att de använder sig av gruppstärkande övningar. Vi såg att de arbetade mycket med denna form av övningar. Dock skiljer det sig åt vilken typ av gruppstärkande aktiviteter pedagogerna arbetar med. På Stenen använde sig pedagogerna av sång och ramsor för att skapa en vi-känsla. Medan på Eken arbetade pedagogerna med lekar för att stärka gemenskapen i gruppen. Rubenstein Reich (1996) lyfter att både lekar och sånger stärker gemenskapen och bidrar till en helhet. Vi anser att de gruppstärkande aktiviteter som pedagogerna arbetar med är en väsentlig del i processen för att skapa trygghet. Utifrån våra observationer märkte vi att barnen blir glada och tycker att det är roligt att leka

lekar och sjunga. Det skulle vara intressant om pedagogerna på Stenen och Eken kombinerade både leken och sången i verksamheterna, istället för att hålla sig till antingen eller som de gör nu.

På Eken har pedagogerna valt att ofta gå iväg på utflykter i början på terminen. Pedagog E förklarar att de gör detta för att få ihop gruppen. Löwenborg och Gíslason (2006) anser att gemensamma utflykter är vanliga inslag i pedagogens arbete för att skapa en vi-känsla. Under våra observationer var detta inget som förekom på Stenen, ingen av pedagogerna i arbetslaget på Stenen nämner något om utflykter som en del av trygghetsarbetet. Vi anser att utflykter kan vara en bra metod att använda sig av för att barnens fokus ligger då på lekarna och varandra och inte på de materiella tingen i förskoleklassens lokaler. Vi menar ändå att pedagogen ska känna av om gruppen är redo att lämna förskoleklassens lokaler, det varierar från grupp till grupp. Utifrån vad vi observerade på Stenen anser vi att om pedagogerna hade valt att gå på utflykt med den grupp de har idag, hade fokus hamnat på enskilda barn mer än på gruppen, detta för att i våra observationer uppfattade vi att pedagogerna behövde ägna mer tid åt enskilda barn. Pedagog A förklarar även i intervjun att vissa enskilda barn behöver ta mer plats i gruppen och kan behöva mer tid.

Pedagogernas uppfattning om hur lång tid det tar att skapa en trygg grupp skiljer sig markant mellan pedagogerna utifrån vad de svarade i intervjuerna. Alla pedagoger är eniga om att faktorer som gruppens storlek och individen påverkar hur lång tid grupprocessen tar. Utifrån intervjuerna kan vi se att alla pedagoger har olika uppfattningar om hur lång tid det tar att skapa en trygg grupp, ingen av pedagogerna svarar lika. Utifrån intervjuerna anser pedagogerna på både Stenen och Eken att de arbetar lika i sitt arbetslag. Detta finner vi intressant eftersom pedagog A då arbetar med gruppsamhörigheten ett helt läsår, så har de andra pedagogerna i arbetslaget släppt det fokuset långt innan. Detta gäller även på Eken då pedagog E har uppfattningen att det tar längre tid än pedagog D. Vilket bidrar till att vi får uppfattningen av att pedagogerna inte arbetar lika inom alla områden. På Eken använder sig pedagogerna av inskolning innan förskoleklassen börjar, på grund av detta menar vi att barngruppen med stor sannolikhet har kommit en längre bit i trygghetsprocessen.

Det som gör att vi kan uppfatta att pedagogerna på Stenen tar längre tid på sig att skapa en trygg grupp, kan bero på att pedagogerna måste fokusera mer på enskilda individer. Det är viktigt att komma ihåg att barn måste behandlas olika för att de är olika individer (Guvå, 2006). Pedagog A säger i intervjun att det finns barn som kan behöva få ta mer plats i början, för att det barnet ska hitta sin trygga plats i gruppen. Guvå menar att för att barnet ska utvecklas som individ i gruppen behöver barnet få en möjlighet att komma tillrätta i gruppen. Pedagog B förklarar i intervjun att det är viktigt att pedagogerna finns nära barnen hela tiden. Utifrån våra observationer noterade vi att pedagogerna på Stenen har valt att på samlingen sitta nära dessa barn som pedagog A benämner som utåtagerande.

Vi uppmärksammade att samlingen och namn är centrala verktyg i skapandet av trygghet, därför funderar vi vad som skulle hända om pedagogerna valde bort dessa verktyg. Vi anser

att det är viktigt att barnen känner sig trygga utan dessa tillvägagångssätt då tryggheten ska ha sin grund i individen och den inre tryggheten (Wahlström, 2003). Eftersom vi inte funnit någon internationell litteratur som belyser hur trygghet skapas i skolverksamheten funderar vi om detta är ett typiskt svenskt förhållningssätt? Kan detta förhållningssätt som pedagogerna använder sig av leda till att barnen upplever att det blir upprepande, för mycket regler och för lite tid för egna initiativ i verksamheten?

Individen i gruppen

Våra observationer tyder på att pedagogerna arbetar mycket med gruppen men även individen. Individen synliggörs på olika sätt, till exempel med hjälp av namnskyltar, bilder på barnen, närvaro, namnlekar och allmänt hur pedagogen möter individen med hjälp av namn, blickar, kroppsspråk, kontakt och leenden. Pedagog A framhåller i intervjun att arbetet med gruppen kräver att pedagogen arbetar parallellt med individen för att skapa trygghet. Guvå (2006) anser att arbeta individuellt med barnet bör ske parallellt med grupparbetet. Med det menar Guvå att gruppen kan vara samlad, men att pedagogen även förhåller sig till barnen individuellt genom att fånga varje barn till exempel genom blickar, ord eller rörelse. Guvå tar upp ett exempel hur pedagogen arbetar parallellt med individen och gruppen genom att ta varje barn i hand på morgonen för att hälsa, detta var något som pedagogerna på Stenen använde sig av på morgonen innan samlingen.

Pedagogerna förklarar i intervjuerna hur de märker att individen känner sig trygg i gruppen. Några av de punkter som pedagogerna påpekade var att barnen öppnar sig, vågar uttrycka sig på samlingen, ta kontakt med andra barn, leker mycket och tycker att det är roligt att komma till förskoleklassen. Det pedagogerna förklarar stärks av vad Wahlström (2003) beskriver som inre trygghet det vill säga dels att den enskilda individen vågar hävda sin åsikt, ta ansvar och stå för sina beslut.

Vi kan tyvärr inte diskutera utifrån observationerna hur barnen gav respons på grund av det fokus vi hade låg på gruppen och enskilda barnet är något som på efterhand har tillkommit. En situation vi trots allt lade märke till var när pedagog C hade fruktsamling med barnen och räknade upp vilka barn som fick ta frukt. Pedagog C valde medvetet att påpeka att fyra barn inte fick ta frukt eftersom de inte satt enligt samlingsreglerna. Vi anser att detta ger negativ uppmärksamhet på individen. Under tidens gång har vi insett att individen har en stor del i hur gruppens trygghet utvecklas. Vi anser även att begreppet trygghet är svårdefinierat, Wahlström (2003) skriver att vi har mycket kvar att arbeta med när det gäller den inre tryggheten.

Samling

Vi anser att en betydelsefull del i arbetet med grupprocesser sker under samlingstillfällena, då detta är det tillfälle gruppen som helhet är samlad. Rubenstein Reich (1996) menar att samlingen är till för att stärka känslan av samhörighet. Pedagogerna använder sig av flera samlingar under dagen. Detta var något vi observerade dagligen, det förekom ofta tre samlingar under dagen både på Stenen och Eken. I intervjuerna hade inte samlingen så stor vikt, endast pedagogerna B och C nämner samlingstillfällena som en del av arbetet med trygghet. Det faktum att pedagogerna i intervjuerna inte lyfter samlingstillfällena finner vi värt att notera, detta för att det är under dessa tillfällen barnen har möjlighet att se varandra. Det är även då pedagogerna kan arbeta med gruppen som helhet, i form av namnlekar, lekar, sånger och ramsor. Vi tror att en anledning till att pedagogerna inte lägger vikt vid samlingstillfällena i intervjuerna har att göra med att pedagogerna ser detta som ett självklart inslag i verksamheten. Under våra observationer uppfattade vi samlingstillfällena som välplanerade, då samlingarna hade en tydlig struktur som återkom från dag till dag. Rubenstein Reich (1996) styrker att samlingen är ett dagligen återkommande moment med likartat innehåll.

Samlingstillfällena är strukturerade, välplanerade och har ett givet syfte, till exempel morgonsamlingen är till för att ta närvaro samt strukturera upp dagen. Detta bidrar troligtvis till att pedagogerna ser dessa moment som en given aktivitet under dagen.

Simeonsdotter Svensson (2009) tar ett kritiskt ställningstagande till samlingen då dessa stunder sker utifrån ett vuxenperspektiv, barnen ges inte så stort utrymme att påverka innehållet. Regler och struktur tar en stor plats. Detta var även något vi noterade under observationerna då pedagogerna tog samlingen som ett bra tillfälle till att skapa och belysa regler samt att samlingens utformning styrdes av pedagogerna.

Struktur, regler och tydlighet

Wahlström (2003) menar genom att pedagogen är tydlig kan det bidra till att barnen känner sig trygga. I intervjuerna förklarar pedagogerna A och C att en viktig del i arbetet med trygghet är att vara tydlig, konsekvent och att det finns rutiner där barnen känner igen sig. Pedagog D och E nämner ingenting om dessa tre aspekter. Däremot såg vi tydlighet och struktur på både Stenen och Eken i våra observationer. Förskoleklassernas dag börjar och slutar på bestämda tider. Moment som återkommer varje dag är samlingar, närvaro och utevistelse. Stenen och Eken använder sig båda av bildschema för att synliggöra på ett enkelt sätt för barnen hur dagen kommer att se ut, bildschemat sitter uppe hela dagen vilket gör att barnen har möjlighet att gå dit och se vad nästa aktivitet är. Även om dagarna i förskoleklasserna på Stenen och Eken inte ser exakt likadana ut är den övergripande

strukturen lika. Att pedagogerna har ett tydligt förhållningssätt anser vi är viktigt för att med hjälp av detta så behöver barnen inte vara osäkra kring vad som gäller.

För att barnen ska veta vad som gäller behövs regler, vi menar att detta i sin tur leder till en trygg och tydlig miljö för barnen att vistas i. Wehner Godée (1993) påpekar att pedagogen ska välja ut ett fåtal regler som ska gälla för gruppen, eftersom barn inte klarar av för många regler. Vi såg under våra observationer att både Stenen och Eken hade samlingsregler, båda framhävde att räkna upp handen innan man talade var viktigt. Detta var en av Stenens tre samlingsregler, de hade även regler för att lyssna på sina kompisar och att barnen skulle sitta på "rumpan". På Eken samtalade de om kompisregler, något som pedagogen och barnen skapade tillsammans för att använda med sina kompisar. Wehner Godée lyfter att pedagogen är den som ska skapa regler som barnen ska följa, en regel som nämns är umgängesregel, som går ut på hur man beter sig mot varandra. Det Wehner Godée skriver stämmer delvis inte överens med det vi observerade i förskoleklasserna. Vi noterade att när pedagogerna på Eken skapade kompisreglerna var detta något som gjordes tillsammans med barnen.

Läroplanen

Vi anser att eftersom Lpo 94 (Skolverket, 2006) är den grund pedagogerna ska utgå ifrån i sin verksamhet, är pedagogernas uppgift att vara medveten om vad det står i den. Därför anser vi att pedagogernas svar i intervjun är förvånande. Det som står i Lpo 94 (Skolverket) om trygghet står inte under en och samma rubrik utan är utspritt under olika delar. På grund av detta ansåg vi att det skulle vara svårt för pedagogerna att citera vad som stod i Lpo 94 (Skolverket), men vi framhåller ändå att pedagogerna bör varit mer medvetna om Lpo 94 (Skolverket) än vad de var i intervjuerna, exempelvis att barnet ska uppleva god självkänsla och utveckla personlig trygghet vilket Lpo 94 (Skolverket) betonar att skolan har en viktig roll i. Det faktum att pedagog C svarade att "*jag vet inte ens vart jag har min läroplan*" menar vi är negativt, då pedagogerna är skyldiga att ha styrdokumentet till hands. I lärarens handbok (2006) står det att det är viktigt att pedagoger på ett praktiskt sätt har tillgång till styrdokumentet, så att pedagogen lätt kan tillägna sig vad som står och arbeta utifrån detta. Ett citat som vi anser kan misstolkas under rubriken det lilla arbetslaget och läroplanen i resultatet är vad pedagog A framhäver i sin intervju "*jag hoppas och tror när jag läser det att jag jobbar mycket emot det som står*". Att pedagogen menar att denne skulle arbeta emot läroplanens mål uppfattar vi som ett missförstånd, pedagogen syftar troligtvis på att denne arbetar för läroplanens mål.

Detta kan bero på att några av pedagogerna inte har jobbat i förskoleklass speciellt länge och i grunden är förskollärare. Wikare (2000) betonar att en av de lärarkategorier som arbetar i förskoleklassen är förskollärare. Det finns en läroplan för varje lärarkategori, förskolan använder sig av läroplanen för förskolan (Lpfö 98, Skolverket, 2006). Ett mål som står i Lpfö 98 (Skolverket) är att varje individ ska utveckla och känna sig trygg i sin identitet. Det är även

viktigt att de erbjuds en trygg miljö för barnen som samtidigt lockar till lek. I de frågor vi ställde framgick det inte vilken läroplan vi syftade på. Pedagogernas svar visar trots detta att de inte är medvetna om vad som står i någon av läroplanerna.

Föräldrakontakt

Trygghet är någonting som pedagogerna i skolverksamheter är skyldiga att arbeta med, barnen ska i skolan utveckla sin självkänsla. Lpo 94 (Skolverket, 2006) betonar att den trygghet som skolan arbetar med har sin bas i hemmet. I intervjuerna framhäver pedagogerna A och E hur viktigt det är med god föräldrakontakt, att pedagogerna ler mot och kommunicerar med föräldrarna. Pedagogen kan genom denna föräldrakontakt använda detta som en backup för att få reda på vad barnet säger hemma om hur barnet trivs i förskoleklassen. Detta var även något vi såg under våra observationer. På Eken befann sig ofta en pedagog i hallen till förskoleklassen och välkomnade familjerna på morgonen. Under den tiden fanns det möjlighet för föräldrarna att samtala med pedagogerna. Pedagog A framhäver i sin intervju att kontakten med föräldrar är viktig, detta var dock inget vi såg under den tid vi observerade. Kesner (1998) menar att barnet oftast har en godare kontakt med föräldrarna än med pedagogerna. Vi anser att en god föräldrakontakt kan ha många fördelar då det kan bli enklare för pedagogerna att ta upp en konflikt kring barnet. Vi menar att det kan bli lättare för föräldrarna att ta till sig av vad pedagogerna säger, det skapas ett förtroende mellan pedagogerna och föräldrarna. Framförallt anser vi att skolan och hemmet ska gå hand i hand och komplettera varandra, då båda delarna är en stor del av barnets liv.

Metoddiskussion

De metoder vi valde att arbeta med var relevanta för vår studie. Vi använde oss av metodtriangulering, vilket innebär att forskaren kombinerar fler än en metod, detta har bidragit till en högre validitet i vår studie. För att styrka det pedagogerna svarade i intervjuerna stämde med hur de arbetade i praktiken gjorde vi observationer. Stukát (2005) menar att det som bidrar till högre validitet är om forskaren undersöker det denne har för avsikt att undersöka.

Eftersom vi var två personer som gjorde intervjuerna och delar av observationerna tillsammans ökade vi reliabiliteten då vi observerat samma verksamheter (Stukát, 2005). Vi anser att intervjufrågorna som ställdes var relevanta för studiens frågeställningar. De flesta frågorna som ställdes behandlade begreppet trygghet. Genom observationerna kan vi bekräfta med varandra att dessa upplevdes lika av båda. En nackdel med observationer är att det endast visar yttre beteenden och känslor, tankar hos individer är svårt att observera (Stukát). Detta var ingenting som påverkade vår studie, då vi hade fokus på pedagogens förhållningssätt mot

gruppen och inte barnens tankar. Syftet låg i att observera gruppen som helhet i de stunder pedagogen var närvarande, inte enskilda barn. Vi har i efterhand upptäckt att vi fick mer fokus på individen än vad vi hade i åtanke från början, detta för att individen påverkar gruppen.

Då detta är en studie gjord i två grupper är det svårt att generalisera resultaten, till en makronivå (Stukát, 2005), det vill säga att resultatet överensstämmer med alla Sveriges förskoleklasser. Vi har fått begränsa vår studie till att endast omfatta två förskoleklasser, detta på grund av tidsbrist och studiens struktur. Eftersom vi gjort ett subjektivt urval av pedagoger som vi observerat och intervjuat kan det påverka resultatet. Vi hade inte haft någon kontakt med barngrupperna innan observationstillfällena, vilket innebär att vi inte hade några förutfattade meningar om barngruppen. Vi anser att detta är positivt för studiens resultat, eftersom barnen varit okända för oss har vi inte lagt någon värdering på barnen.

I bearbetningen av det insamlade materialet har vi använt oss av det Bryman (2002) benämner som kodning. Detta innebär att forskaren steg för steg går igenom sitt insamlade material och tar ut det väsentliga med hjälp av koder det vill säga att man systematiska kategoriserar resultatet. Bryman menar på att det inte finns en "rätt" metod att koda det material forskaren har insamlat. Efter att vi gjort intervjuerna och observationerna läste vi igenom allt, tog ut det väsentliga och kategoriserade med hjälp av ett siffersystem utifrån områden vi ansåg relevanta för studien. Utifrån detta bildades de underrubriker som finns i resultatet.

Slutsats

Vi anser att med hjälp av våra observationer och intervjuer har vi undersökt hur pedagogerna i förskoleklasserna valt att arbeta med trygghet och gruppen. Vi har kommit fram till att pedagogerna arbetar djupare med trygghet än vad de synliggör i intervjuerna. Vi anser att mycket av det pedagogerna gör dagligen i förskoleklasserna är utifrån rutiner som pedagogerna troligtvis inte reflekterar över. Samlingstillfällena är något som pedagogerna inte betonar i intervjuerna, men det är ett tillfälle när alla barn i gruppen är samlade och ett moment som återkommer flera gånger dagligen.

Vi hade till en början förutfattade meningar om att pedagogernas arbete i de två förskoleklasserna skulle skilja sig åt då förutsättningarna var olika. Det fanns aktiviteter som skiljde förskoleklasserna åt så som att i en grupp arbetade de mer med sång och i den andra gruppen mer med lek, men det övergripande arbetet var liknande. Både Stenen och Eken hade inledningsvis fokus på gruppen och individen i gruppen, med namn och samlingar som redskap för att skapa trygghet.

Vidare forskning

Forskningsområdet kring pedagogers arbetssätt med trygghet är som vi nämnde tidigare ett ämne som det inte finns mycket forskning kring. Under arbetets gång har vi uppfattat att området är viktigt men att forskning kring området inte är tillräcklig. Denna studie visar på hur det kan gå till i svenska förskoleklasser, vi ställer oss därför frågan om hur pedagoger i andra länder arbetar med att skapa en trygg grupp. Vad finns det för likheter och skillnader? Vi undrar även hur andra länder ser på begreppet trygghet och om de använder sig av liknande metoder som pedagogerna i studien gör.

En intressant vidareutveckling av vår studie skulle vara att forskaren återbesöker platsen där studien genomförts efter en tid för att se hur gruppen utvecklas och hur pedagogen arbetar då. En annan studie som skulle kunna göras utifrån vår studie är att följa några enskilda barn från att de slutar förskolan till att de börjar förskoleklass med hjälp av observationer.

Referenser

- Bryman, A. (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 1. uppl. Malmö: Liber ekonomi.
- Guvå, G. (1985). *Från jag till vi: om att arbeta ihop en barngrupp*. 1. uppl. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Guvå, G. (2006). *Från jag till vi: grupputveckling i förskola och skola*. Stockholm: Fritze.
- Johansson, E. & Pramling Samuelsson, I. (2006). *Lek och läroplan: möten mellan barn och lärare i förskola och skola*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Lillemyr, O. F. (2006). *Lek - upplevelse - lärande i förskola och skola*. 1. uppl. Stockholm: Liber.
- Löwenborg, L. & Gíslason, B. (2006). *Lärarens arbete*. 1. uppl. Stockholm: Liber.
- Maltén, A. (1992). *Grupputveckling inom skola och andra arbetsplatser*. Lund: Studentlitteratur.
- Morsing Berglund, B. (1994). *Förskolans program för sexåringar*. Dissertation. Lund: Universitet.
- Normell, M. (2002). *Pedagog i en förändrad tid: om grupphandledning och relationer i skolan*. Lund: Studentlitteratur.
- Persson, S. (1995). *Flexibel skolstart för 6-åringar*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Persson, S. (2006). *Forskning om villkor för yngre barns lärande i förskola, förskoleklass och fritidshem*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Rubinstein Reich, L. (1996). *Samling i förskolan*. Lund: Studentlitteratur.
- Simeonsdotter Svensson, A. (2009). *Den pedagogiska samlingen i förskoleklassen: barns olika sätt att erfara och hantera svårigheter*. Dissertation, Göteborg, Göteborgs universitet.
- Skollagen (2010). SFS 2010:801.
- Skolverket (1994). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet*. Lpo 94. (2006). Stockholm: Fritzes.
- Skolverket (1998). *Läroplan för förskolan*. Lpfö 98. (2006). Stockholm: Fritzes.

Skolverket rapport nr 201 (2001). *Att bygga en ny skolform för 6-åringarna: om integrationen förskoleklass, grundskola och fritidshem*. Stockholm: Skolverket.

Stukát, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Svedberg, L. (2007). *Gruppsykologi: om grupper, organisationer och ledarskap*. 4., [bearb., uppdaterade och kompletterade] uppl. Lund: Studentlitteratur.

Utbildningsdepartementet (SFS 2010:801). *Skollagen*.

Wahlström, G. O. (2003). *Gruppen som grogrund: en arbetsmetod som utvecklar*. 1. uppl. Stockholm: Liber utbildning.

Wehner Godée, C. (1993). *Leka i grupp: lekmetodik för barn i förskola, skola och fritidshem*. 2., omarb. utg. Stockholm: Natur och kultur.

Wikare, U., Andersson, B. & Watsi, C. (2000). *Förskola, skola och fritidshem*. 2. uppl. Stockholm: Liber.

Internet

Kesner, J. (1998). *The Effects of Security Attachments on Preschool Children's Conflicts Management Skills*. National Head Start Research Conference. Washington.

<http://www.eric.ed.gov/PDFS/ED422118.pdf>

(2010-10-18)

Vetenskapsrådet (2004). *Vad är god forskningssed? Synpunkter, riktlinjer och exempel*. Stockholm.

http://vr.se/download/18.6b2f98a910b3e260ae28000334/god_forskningssed_3.pdf.

(2010-09-06)

Examensarbete

Andersson C. & Olesen A. (2004). *Trygghet - Hur arbetar verksamma lärare med att skapa trygga elever?* Högskolan Kristianstad, Enheten för lärarutbildning.

Bilaga 1

Intervjufrågor

- 1) Hur länge har du jobbat i förskoleklass?
- 2) Hur arbetar du för att skapa en trygg grupp i början av höstterminen?
- 3) Finns det något du medvetet gör varje termin för att skapa denna trygghet?
- 4) Anser du att ni i ert arbetslag arbetar på samma sätt för att uppnå trygghet i gruppen?
- 5) Hur lång tid brukar det generellt ta att skapa en trygghet i gruppen?
- 6) Hur märker du att varje enskild individ ger respons på att hon/han känner sig trygg i gruppen?
- 7) Hur agerar du när ett barn inte kommer med i gruppen från början?
- 8) Hur medveten är du om vad läroplanen säger om trygghet?

Bilaga 2

Institutionen för
Akademin för utbildning och ekonomi
Kurs: Examensarbete i lärarprogrammet: Didaktik 15hp.

Datum 6 augusti 2010.

Hej.

Vi är två studenter, Maria Wiström och Gabriella Jonsson, som studerar till förskollärare vid högskolan i Gävle. Under hösten kommer vi att göra slutdelen av vår utbildning vilket består av ett examensarbete. Genom detta ändamål kommer vi att besöka Eken på XXXskolan och Stenen på XXXskolan. I detta samband hoppas vi på att få målsmans tillåtelse att låta ditt/dina barn delta i undersökningen.

Vi vill fördjupa oss i hur pedagogen gör för att skapa en trygg grupp i början av höstterminen i en förskoleklass. För att se och tolka en så riktig bild av sambandet mellan pedagogen och gruppen är bl.a. videokamera med ljudupptagning ett bra verktyg. Filmerna kommer endast att ses av oss två samt vår handledare och materialet kommer enbart användas till vårt examensarbete. Filmerna arkiveras ett år på högskolan i Gävle innan de raderas.

Våra lokala lärarutbildare XXX (XXXskolan) och XXX (XXXskolan) är informerade om uppgiften.

Vi kommer endast att använda inspelningar av de barn som fått tillstånd av vårdnadshavare att vara med i studien. Svarslappen lämnas till XXX eller XXX senast 12/8-10.

Med vänliga hälsningar
Maria & Gabriella

- Ja, jag ger tillstånd för mitt barn att delta i videoinspelningar som används i undervisningssyfte
- Nej, jag ger inte tillstånd till att mitt barn deltar i videoinspelningar.

Barnets namn.....

Underskrift.....